

NEXT WAVE V SOBĚ SKRÝVÁ BUDOUCNOST

DUCHEM STÁLE MLADÁ, VĚKEM PAMĚTNÍ- CE. HANA FREJKOVÁ PATŘÍ MEZI VZÁCNOU HRSTKU PŘÍSLUŠNÍKŮ NEJSTARŠÍ HERECKÉ GENERACE, KTEŘÍ FIGURUJÍ V PROJEKTECH DIVADELNÍ ALTERNATIVY. PRAVIDELNÁ NÁ- VŠTĚVNICE NEXTKY, KTERÁ FESTIVAL V MI- NULOSTI OBOHATILA O ŽÁNŘ JIDIŠ DIVADLA A JIDIŠ PÍSNÍ, MOŽNÁ POSTÁVÁ BLÍZKO VÁS.

V rámci letošního 28. ročníku jsi protagonistkou monodramatu Konec starých dobrých časů, které jste připravily společně s Lenkou Dombrovskou. V čem je podle tebe nebezpečná falešná nostalgie po domnělé idylichnosti totalitní ulity? Konec starých dobrých časů opravdu nastal. A protože v dnešní době se zase potýkáme s novou krizí společnosti, mnozí lidé se do svých starých časů rádi vracejí. Tehdy za nás někdo rozhodoval, tehdy jsme sice moc nemohli, ale měli jsme své jisté. Nemohli jsme cestovat, abychom mohli srovnávat, museli jsme se smířit s tím, že je něco zakázané a že v některých oborech se nemůžeme více vzdělávat, protože prameny k tomu potřebné jsou nedostupné. Mohli nebo museli jsme se přizpůsobit. Kdo nechtěl, musel za to platit.

V čem jsou „staré časy“ naopak inspirativní? V anotaci se zmiňuje, že mobily odnaučily lidi dodržovat dohody... Možná jsme uměli nebo museli žít s méně druhů chlebů a zeleniny. Uměli nebo museli jsme si poradit v často obskurních situacích, ale na druhou stranu to přináší každá doba. Člověk by si měl zachovat svůj common sense a nepodléhat ani fámám, ani dnes mnoha rychle dostupným informacím. Jsme jimi zahlceni a přebrat si je dá fušku!

Během pandemie to platí dvojnásobně. Jak na celou situaci kolem koronaviru nahlížíš? Zaskočila nás. Najednou jsme se začali pohybovat ve vzduchoprázdnu, v situaci, kterou jsme znali jen ze sci-fi filmů. A ta je stále v nás. Doufáme v návrat. Ale jaký? Dvakrát do stejné řeky nevstoupíš. Izolace, jak ekonomická, tak psychická, se na mnohých z nás podepsala katastrofálně. Ale možná alespoň některé z nás donutila vrátit se k jednoduchosti, ke skromnosti, k základním hodnotám.

Na Nextce tě pravidelně vidáme i mezi diváky. Čím je ti festival sympatický? Už samotný název ...příští vlna/next wave... v sobě skrývá budoucnost. Je dobré vědět, kam směřuje nová generace. A zda si ještě rozumíme. Na Nextce máme šanci vidět nové postupy, nový způsob myšlení nebo máme možnost poznat osobnosti stále se vymykající konvenci. Někdy vidíme jen pokusy, ale někdy i vizionářské uchopení.

Co tebe osobně nejvíce oslovuje?

V inscenacích hledám takový moment, který osobitým uchopením nachází most mezi minulostí a přítomností. Prostě něco, co promlouvá k dnešním problémům, řeší aktuální palčivé společenské konflikty. Ale nemám ráda aktualizace za každou cenu ani omráčení diváka zatraceně intelektuálním výkladem. Inscenace, které jsou zahlceny množstvím nápadů, bez ohledu na srozumitelnost a cíl, spíše dobrý záměr rozměňují. Většinou z nich čouhá hlavně touha se zviditelnit. Ale když je to přesné a autor nechce být jen zajímavý a ví, co chce říct, pak to stojí za to.

Nejsilnější divácké zážitky z ročníků, kterých ses zúčastnila? Všechno si asi nevybavím, ale zmíním třeba večer udílení Poct v režii Michala Háby s ukázkami

z inscenace 120 dnů svobody na motivy textů markýze de Sade. Bylo to hodně kontroverzní, vystupovali zde nazí herci, ale herec, umělec, je vlastně, doslovně řečeno, nahý. Chodí s kůží na trh.

Propaguješ židovskou kulturu, což je okrajová záležitost, která do dramaturgie festivalu skvěle zapadla... Když jsem byla poprvé vyzvána Lenkou Dombrovskou ke spolupráci, tuším v roce 2015, uvedla jsem jednoaktovku Dement Lemach židovského autora přelomu 19. a 20. století Jacoba Gordina. Gordin byl ruský Žid. Poté, co prošel řadou zaměstnání, se stal hercem a emigroval do USA. Byl uznávaným reformátorem jidiš divadla, do něhož uvedl realistické a naturalistické postupy. Vložil do něj duši, jak uvádí Cambridgeská literární encyklopedie.

O tvém zdramatizovaném čtení napsala kulturní redaktorka Alena Zemančíková, že Výsledkem je pěkná rakvičkárna. Souvisí to s jidiš temperamentem?

Souvisí. Hru jsem uvedla jako divadlo jednoho herce a odehrála tedy všechny postavy. Snažila jsem se o expresivní herecký projev, o načrtnutí postav ve velmi tlustých čarách. Každou jsem silně stylizovala, až karikovala. Přecházela jsem v rychlosti od smyslné nevěrné manželky přes žárlivého starce, vtíravého milence až

ke zpitvořenému šepotu teenagerského idiota Lemacha. A to s veškerou vášní, která je připisována právě jidiš hercům. Fenomén jidiš divadla se smyslem pro tradici a vášnivý herecký projev oslovoval například už Franze Kafku, který se

Dementem inspiroval při psaní povídky Proměna. Mottem zmíněného ročníku festivalu byl Terorismus a démoni a myslím, že to báječně korespondovalo. Před dvěma lety jsem se zase podílela na projektu Jana Motala Stavitelé

písku. Tato scénická montáž reflektovala historii blízkého východu s ohledem na mnohé tehdejší migrantské vlny. Bylo to výborně sestaveno a mně byly svěřeny skutečně prvotřídní verše.

Co pro tebe znamená svoboda tvorby?

Svoboda je prý poznána nutností. Mě asi žene životem spíš touha neopakovat se. Jakmile cítím stereotyp, začínám se nudit. Prošla jsem mnoha obdobími – od běžného repertoárového divadla až k nynějším velmi osobním projektům. JAMU jsem absolvovala v šedesátých letech

za velkého kulturního uvolnění, které jsem si užila ve všech směrech. V Brně jsme mohli během strojírenských veletrhů vidět tehdy absolutní novinky, například filmovou West side story, která se promítala po etapách celou noc. Absolvovala jsem ve hře Rogera Vitracu Viktor aneb dítě u moci a moje diplomka měla název Surrealistické prvky ve hře Rogera Vitracu Viktor Aneb dítě u moci.

Vlna kulturního uvolnění skončila v srpnu osmašedesátého. Konec iluzí mě zastihl v Karlových Varech, v mém prvním angažmá. Dvacátého srpna jsem se rozhodla jít brzy spát a těsně po půlnoci se mnou začali cloumat kolegové: Hanko, vstávej, jsou tady Rusové! Rozespale a dotčeně jsem slabikovala: To jsou blbý vtipy, nechte mě spát!

4

Násilím mě vytáhli z postele a já uviděla na protějším svahu souvislou řadu ruských tanků táhnoucích se ku Praze. Ráno byly ulice přeplněné davy postávajících lidí, u ucha tranzistoráky a snažili se pochytit kusé zprávy. Jezdili jsme pak mezi řadami tanků do Prahy a pod šaty jsme měli nacpané letáky, aby nešustily. Na repertoáru byl Jan Hus.

Plíživý nástup normalizace jsi zažila s experimentální zájezdovou scénou Maringotka. První krok k nezávislé tvorbě? Jak v čem. Maringotku založila Zuzana Kočová, manželka E. F. Buriana. Jezdili jsme po štacích a hrávalo se v nezavedených prostorách, což vlastně v jistém smyslu korespondovalo se současnými cíli Nextky. Začátek sedmdesátých let byla totiž nejistá doba a my se každou chvíli nedobrovolně stěhovali. V jedné sezoně nám v Krameriově domě přidělili zničený sklep. V nadšení jsme jeli na brigádu do radotínské cementárny, získali cement, sklep upravili, zažili dva týdny slávy... A pak nás zase vyhodili. Nakonec divadlo zavřeli.

Pokud vím, přijala jsi tehdy angažmá na kladenské scéně? Ano, po usilovném hledání jsem zakotvila v divadle v Kladně a bylo to moje nejdelší angažmá. Zahrála jsem si tam mnoho krásných rolí, potkala mnoho skvělých lidí, ale nakonec přece jen odešla. Už to byl stereotyp. Začala má kariéra na volné noze. A během mého volno- nohařského období jsem udělala tři zásadní osobní projekty. Nejprve jsem napsala knihu Divný kořeny, kterou k mé velké radosti vydal Torst. Byla to reflexe padesátých let. Věnovala jsem se hlavně totalitnímu myšlení. Chtěla jsem ukázat na tu hroznou totalitní obludu s její vnitřní jemnou tváří. Začala jsem zpívat jidiš písně

a teď v posledních dvou letech jsem pracovala s Miřenkou Čechovou na inscenaci Hannah. O mně.

Autobiografickou, zčásti tanečně- pohybovou performance Hannah / Invisible I. jste připravili pod hlavičkou souboru Tantenhorse. Jak se v takovém formátu cítíš?

Miřenka Čechová mě oslovila s tím, že by se mnou chtěla pracovat. Oponovala jsem, že nejsem tanečnice, ale ona odpověděla: Chtěla bych, aby to bylo o vás. Taková nabídka se prostě neodmítá. Ani v 74 letech. O mně? Tak tedy o někom, kdo to nikdy nevzdal a kdo už je starej. Nastalo dlouhodobé martyrium, ztížené covidovými lockdowny. Ale nakonec jsme

v červnu 2021 mohli zahrát obnovenou premiéru inscenace Hannah / Invisible I., ke které napsal Martin Tvrdý nádhernou hudbu. Hraji tedy sama sebe. Je to asi to nejtěžší, co jsem kdy dělala. Přicházím na jeviště dvakrát. Já jako herečka

a já jako já. Zním sice dokonale postavu, kterou hraji, protože jsem to já – ale nemůžu vystupovat jako já, je to přece na jevišti. Civil se na prkna

nehodí! Je to dokonalá schíza, takový harakiri! Jsou zde použity verše z mých studentských let a na kostýmu je vytištěna malba z doby, kdy jsem malovala u Juliany ve Staré Říši. Zrcadlí se tam celý můj život. Ale stylizovaně.

Hledání identity je evidentně tvým životním posláním? Ano, tentokrát zase v jiném kontextu. Hraji o ženě, která hledá svou životní cestu. Vypořádává se s osudem vyhnance, řeší svůj vztah s matkou, vypořádává se se svým velmi komplikovaným dospíváním s alkoholem

a drogami. O ženě, která se po dlouholeté psychoanalýze (v představení zpívaná groteska) snaží vytvořit normální ucelenou rodinu s dětmi, které mají tatínka. Během celého tohoto dlouhodobého úsilí se snaží o profesní kariéru. V některém období se spíše věnuje dětem, v některém psaní (knihy Divný kořeny), v některém zpěvu (koncerty jidiš písní). A v neposlední řadě se vypořádává se svým věkem. Už tak trochu vidí, že stárnutí není jednoduché. Nechce být členka společnosti, se kterou se už nepočítá! Řeší tedy momentální situaci a snaží se to nevzdat.

Na jevišti s tebou vystupuje tanečnice a celkově se na ní podílejí umělci o desítky let mladší. Jak se ti s novou generací spolupracuje? Je to velmi inspirativní. Znovu se vypořádávám se svým osudem. Inscenace je koncipována pro dvě ženy a tanečnice je moje alterego. Někdy je matkou, někdy (při psychoanalýze) mnou. Na začátku během zpotvořené závěrečné řeči hlavního žalobce dr. Josefa Urválka, který poslal mého otce v politickém procesu na smrt, je

dokonce oblečena do autentických máminých šatů, které mám stále ve skříni. Máme ale i alternativu, kdy hraji sama. Například v site- specific představení pro Památník ticha nádraží Bubny. Koná se 6. října 2021 k 80. výročí zahájení deportací českých a moravských Židů z protektorátu.

Vystupuješ s kapelou Jidiš VE TŘECH, která má na repertoáru židovské písně. Objevuješ jejich prostřednictvím neprobádané dimenze?

Jidiš VE TŘECH je už třetí moje hudební uskupení od roku 1996. Tentokrát s klarinetem a akordeonem. V tomto projektu se vlastně snažím spojit tátu s mámou. Jak říkám na koncertech: jsem Češka Němka Židovka, ale narodila jsem se v Londýně. Moji rodiče mluvili více jazyky, doma často německy. Ale jelikož jidiš, zjednodušeně řečeno, je vlastně středověká němčina, dívám se skrze tyto písně takovým zamlženým oknem do svého ztraceného dětství. Scénáře koncertů neustále měním. Někdy v nich představuji autory, někdy je prokládám vtipy. Když jsem pozvána do nějakého nového místa, hledám souvislosti. Například na Kuksu jsem mluvila o hledání svých předků v blízkém Bydžově. Často mě zvou do míst, kde jsem žila nebo pracovala. Vždycky jsem velmi osobní, každou píseň věnuji někomu konkrétnímu nebo asociuji na své dětství. Snažím se propojit tatínka a maminku, spojit jejich rozdílný svět a tak najít také svou identitu.